

# TÌNH TRẠNG THẤT NGHIỆP CỦA LAO ĐỘNG KHUYẾT TẬT Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

Nguyễn Thị Thu Hằng \*,  
Cao Anh Thịnh \*\*

**Tóm tắt:** Thất nghiệp là bài toán khó của tất cả các quốc gia trên thế giới chứ không riêng gì đối với các quốc gia đang phát triển, trong đó có Việt Nam. Giải quyết tình trạng thất nghiệp cho lao động đã khó mà đối với lao động khuyết tật còn mang nhiều ý nghĩa và gặp nhiều khó khăn hơn. Bởi giảm bớt tỷ lệ thất nghiệp cho lao động khuyết tật không chỉ giúp người khuyết tật hòa nhập với cộng đồng, tránh được sự phân biệt đối xử, kỳ thị từ mọi người mà còn giúp ngân sách nhà nước giảm bớt gánh nặng. Chính vì vậy, Việt Nam luôn đề cao vấn đề giải quyết việc làm cho người khuyết tật tuy nhiên kết quả đạt được còn chưa cao. Mặc dù nguyên nhân khách quan thời gian vừa qua là do tác động bởi dịch bệnh Covid -19 nhưng một phần cũng là do hệ thống chính sách, tổ chức sử dụng lao động và chính lao động khuyết tật.

Bài viết sử dụng phương pháp tổng hợp, phân tích, đánh giá để đưa ra một số lý luận và thực trạng thất nghiệp đối với người lao động khuyết tật ở Việt Nam hiện nay.

**Từ khóa:** Covid-19, lao động khuyết tật, người lao động, thất nghiệp.

**Summary:** Unemployment is a difficult problem for all countries in the world, not only for developing countries, including Vietnam. Handling unemployment for workers is difficult, but for workers with disabilities, it is still more difficult. Reducing the unemployment rate for disabled labor not only help people with disabilities integrate into the community, but also avoid discrimination, stigma from everyone, but also help the state budget reduce burden. Therefore, Vietnam always has attention for creating jobs for people with disability, but the results achieved are still not high. Although objective reasons in the past time is due to the impact of the Covid-19 epidemic, but it is also partly due to policy systems, employers' organizations and workers with disabilities themselves.

The article uses the method of synthesis, analysis and evaluation to give some findings and the current state of unemployment for workers with disabilities in Vietnam.

**Keywords:** Covid-19, disabled workers, workers, unemployment.

## 1. Một số lý luận liên quan thất nghiệp của người lao động khuyết tật - Khái niệm thất nghiệp:

Ở Pháp người ta cho rằng, thất nghiệp là không có việc làm, có điều kiện làm

việc, đang đi tìm việc làm.

Thái Lan thì định nghĩa về thất nghiệp là “không có việc làm, muốn làm việc, có năng lực làm việc”.

Ở Trung Quốc định nghĩa về thất

\* Trường Đại học Công Đoàn.

\*\* Trường Đại học Nội vụ Hà Nội.

nghiệp: “*Thất nghiệp là người trong tuổi lao động (dân thành thị) có khả năng lao động, chưa có việc làm, đang đi tìm việc làm, đăng ký tại cơ quan giải quyết việc làm*”.

Theo Tổ chức Lao động quốc tế (ILO): “*Thất nghiệp là tình trạng tồn tại một số người trong lực lượng lao động muốn làm việc nhưng không thể tìm được việc làm ở mức lương thịnh hành*”.

Chúng ta có thể hiểu: “*Thất nghiệp là những người trong độ tuổi lao động, có khả năng lao động, có nhu cầu việc làm, đang không có việc làm, đang đi tìm việc làm*”.

**- Khái niệm lao động:**

Lao động là hoạt động có mục đích của con người, thông qua hoạt động đó con người tác động vào giới tự nhiên, cải biến chúng thành những vật có ích phục vụ nhu cầu của con người.<sup>1</sup>

Trong giáo trình Kinh tế học chính trị Mác - Lênin: “*Lao động là hoạt động có mục đích, có ý thức của con người nhằm tạo ra các sản phẩm phục vụ các nhu cầu của đời sống con người*”.

Theo Bộ luật Lao động năm 1994: “*Lao động là hoạt động quan trọng nhất của con người, tạo ra của cải vật chất và các giá trị tinh thần của xã hội*”.

Theo Bộ luật Lao động 2019, người lao động là người làm việc cho người sử dụng lao động theo một thỏa thuận, được trả lương và chịu sự quản lý, điều hành và giám sát của người sử dụng lao động.

Như vậy, lao động còn có thể hiểu là tổng hợp cá nhân những con người cụ thể tham gia vào quá trình lao động, là tổng

thể các yếu tố về thể chất và tinh thần được huy động vào quá trình lao động.

**- Khái niệm lao động khuyết tật:**

Theo phân loại của Tổ chức Y tế Thế giới (WHO), có ba mức độ suy giảm là: khiếm khuyết (impairment), khuyết tật (disability) và tàn tật (handicap). Khiếm khuyết chỉ đến sự mất mát hoặc không bình thường của cấu trúc cơ thể liên quan đến tâm lý hoặc/và sinh lý. Khuyết tật chỉ đến sự giảm thiểu chức năng hoạt động, là hậu quả của sự khiếm khuyết. Còn tàn tật đề cập đến tình thế bất lợi hoặc thiệt thòi của người mang khiếm khuyết do tác động của môi trường xung quanh lên tình trạng khuyết tật của họ.

Theo quan điểm của Tổ chức Quốc tế Người khuyết tật, người khuyết tật trở thành tàn tật là do thiếu cơ hội để tham gia các hoạt động xã hội và có một cuộc sống giống như thành viên khác. Do vậy, *khuyết tật là một hiện tượng phức tạp, phản ánh sự tương tác giữa các tính năng cơ thể và các tính năng xã hội mà trong đó người khuyết tật sống*.

Ở Việt Nam, theo quy định tại Khoản 1 Điều 2 Luật Người khuyết tật năm 2010 có hiệu lực từ ngày 01/01/2011, người khuyết tật được định nghĩa như sau: “*Người khuyết tật là người bị khiếm khuyết một hoặc nhiều bộ phận cơ thể hoặc bị suy giảm chức năng được biểu hiện dưới dạng tật khiến cho lao động, sinh hoạt, học tập gặp khó khăn*”.

Như vậy, *lao động khuyết tật là người làm việc bị khiếm khuyết một hoặc nhiều bộ phận cơ thể hoặc bị suy giảm*

<sup>1</sup> Giáo trình Phân tích lao động xã hội – Trường Đại học Kinh tế quốc dân.

chức năng cho người sử dụng lao động theo một thỏa thuận, được trả lương và chịu sự quản lý, điều hành và giám sát của người sử dụng lao động.

**2. Đánh giá tình trạng thất nghiệp của lao động khuyết tật ở Việt Nam**

**2.1. Tình trạng thất nghiệp của lao động Việt Nam do tác động bởi dịch bệnh Covid-19**

Theo báo cáo thống kê của Tổng cục Thống kê, trong quý I năm 2022, cả nước vẫn còn hơn 16,9 triệu người từ 15 tuổi trở lên chịu tác động tiêu cực của đại dịch Covid-19.

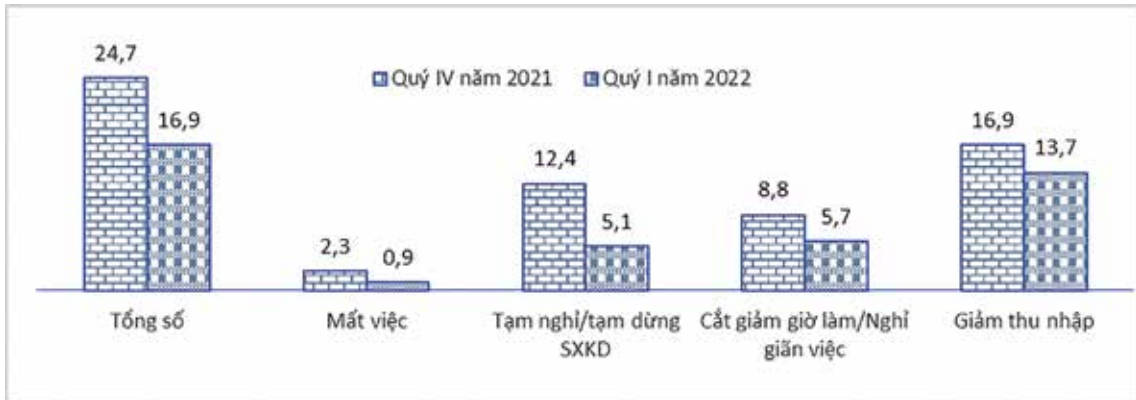
Trong tổng số hơn 16,9 triệu người

bị tác động tiêu cực bởi đại dịch, có 0,9 triệu người bị mất việc, chiếm 1,2%; 5,1 triệu người phải tạm nghỉ/tạm ngừng sản xuất kinh doanh, chiếm 6,7%; 5,7 triệu người bị cắt giảm giờ làm hoặc buộc phải nghỉ giãn việc, nghỉ luân phiên, chiếm 7,6% và 13,7 triệu lao động bị giảm thu nhập, chiếm 18,3%.

Chúng ta có thể theo dõi hình dưới để so sánh tình trạng chịu tác động tiêu cực của đại dịch Covid-19 đến người lao động thời điểm quý I năm 2022 mặc dù còn hơn 16,9 triệu người nhưng cũng đã giảm đáng kể so với quý IV năm 2021.

Hình 2.1. Số người từ 15 tuổi trở lên bị ảnh hưởng tiêu cực (quý IV/2021-quý I/2022)

Đơn vị: Triệu người



(Nguồn: Tổng cục Thống kê)

Mặc dù quý I năm 2022, số người từ 15 tuổi trở lên có việc làm là 50,0 triệu người, tăng gần 1 triệu người so với quý trước và tăng 132,2 nghìn người so với cùng kỳ năm trước. Nhưng số người từ 15 tuổi có việc làm trong Quý I năm 2022 vẫn còn thấp hơn cùng kỳ năm 2020, thời điểm đại dịch Covid-19 mới bắt đầu xuất hiện.

**2.2. Tình trạng thất nghiệp của lao động khuyết tật ở Việt Nam**

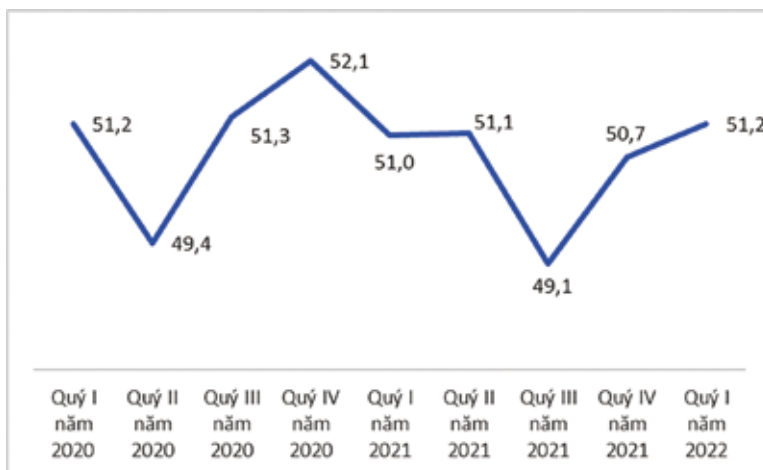
Với tình trạng thất nghiệp đối với lao

động bình thường ở Việt Nam đã có nhiều vấn đề bàn luận. Nhưng với người lao động khuyết tật thì việc chịu ảnh hưởng nặng nề từ dịch bệnh Covid-19 còn vô cùng khó khăn. Người lao động khuyết tật sẽ là đối tượng bị tác động nặng nề nhất vì họ là đối tượng dễ bị xem xét cắt giảm nhân sự khi cơ sở kinh doanh gặp khó khăn.

Tính đến năm 2021, theo Ủy ban quốc gia về Người khuyết tật Việt Nam,

Hình 2.2. Lực lượng lao động theo quý, giai đoạn 2020-2022

Đơn vị: Triệu người



(Nguồn: Tổng cục Thống kê)

Việt Nam có khoảng 6,2 triệu người khuyết tật từ 2 tuổi trở lên, bằng hơn 7% tổng dân số, trong đó có gần 3 triệu người có giấy chứng nhận là người khuyết tật.

Trước khi chịu ảnh hưởng của dịch bệnh Covid-19, thị trường lao động ngày càng đặt ra những yêu cầu cao về năng lực cũng như chất lượng của người lao động. Trong đó, các doanh nghiệp hướng đến phát triển và vận hành sản xuất theo phương thức chuyển đổi số. Người bình thường khi tham gia vào thị trường lao động cũng đã là một thách thức không hề nhỏ, với lao động là người khuyết tật càng khó khăn hơn. Nhất là hiện nay, đa phần lao động người khuyết tật là lao động thủ công, không có trình độ thì việc bị loại trừ ra khỏi thị trường lao động là điều dễ nhận thấy.

Trong vòng 2 năm gần đây, do ảnh hưởng của đại dịch Covid-19, vấn đề giải quyết việc làm phù hợp với lao động khuyết tật gặp rất nhiều khó khăn. Theo thống kê của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, hiện cả nước chỉ có 31,7%

trong tổng số người khuyết tật là nằm trong lực lượng lao động. Nhưng tỷ lệ có việc làm đối với người khuyết tật từ 15 tuổi trở lên chỉ chiếm 36%, trong khi tỷ lệ này ở người không khuyết tật là 60%. Do ảnh hưởng của dịch Covid-19, người khuyết tật là đối tượng yếu thế chịu ảnh hưởng nhiều nhất khi mất việc làm.

Theo đánh giá nhanh về tác động của Covid-19 đối với người khuyết tật của Chương trình Phát triển Liên hợp quốc tại Việt Nam (UNDP) cho thấy, người khuyết tật nằm trong số những người bị ảnh hưởng nhiều nhất bởi dịch bệnh; 72% người trả lời có thu nhập hằng tháng dưới 1 triệu đồng, 30% người trả lời cho biết đang thất nghiệp vì đại dịch, 49% cho biết bị giảm thời gian làm việc; trong số những người vẫn đang có việc làm, 59% cho biết thu nhập bị giảm.

Mặc dù Việt Nam là quốc gia có chính sách an sinh khá tốt đối với người khuyết tật. Cụ thể đến nay, 100% người khuyết tật đủ điều kiện được tiếp cận, thụ hưởng các chính sách an sinh xã hội. Riêng năm

2021, ngân sách nhà nước bố trí 18.546 tỷ đồng thực hiện trợ cấp hằng tháng và mua thẻ bảo hiểm y tế cho đối tượng bảo trợ xã hội; đồng thời bố trí hơn 356 tỷ đồng thực hiện chính sách hỗ trợ về giáo dục đối với nhóm đối tượng đặc thù này.

Không chỉ quan tâm về đời sống, người khuyết tật còn được hỗ trợ tiếp cận giao thông, thông tin và truyền thông, trợ giúp pháp lý, tham gia hoạt động văn hóa, thể thao... Thông qua nhiều biện pháp trợ giúp, đời sống của người khuyết tật ngày càng được cải thiện. Hiện tại, hơn 90% gia đình có thành viên là người khuyết tật ở nước ta không còn phải sống trong cảnh nghèo; gần 90% trẻ khuyết tật học tiểu học đúng độ tuổi...

Tuy nhiên, để người khuyết tật vươn lên, hòa nhập xã hội là giúp họ có việc làm phù hợp mới là bài toán lâu dài thì còn gặp nhiều khó khăn.

Theo ông Phạm Viết Thu<sup>2</sup>, giai đoạn 2016-2021, các cấp hội của người khiếm thị mới mở được 66 lớp các nghề xoa bóp bấm huyệt, tin học, chăn nuôi, thủ công, làm hương, đan lát... cho 850 học viên. Hệ thống 393 cơ sở sản xuất tập trung và 139 tổ nhóm sản xuất thủ công thuộc các cấp hội người khiếm thị thu hút 4.483 lao động làm việc với mức thu nhập bình quân của nghề thủ công là 1,9 triệu đồng/tháng, nghề xoa bóp bấm huyệt đạt 2,5 triệu đồng/tháng...

Cũng nhằm giáo dục để hòa nhập lao động khuyết tật, theo ông Nguyễn Văn Hồi<sup>3</sup>, các cơ quan chức năng cùng

cộng đồng xã hội cần chú trọng tư vấn hướng nghiệp, đào tạo nghề cho lao động khuyết tật, qua đó giúp họ rộng mở cơ hội việc làm. Bộ khuyến khích hơn 1.900 cơ sở giáo dục nghề nghiệp tham gia dạy nghề cho người khuyết tật, quan tâm bồi dưỡng nâng cao trình độ, chuyên môn cho hơn 3.300 giáo viên trực tiếp dạy nghề cho nhóm lao động đặc thù này. Ngoài ra, các cơ quan chức năng ưu thực hiện mô hình đào tạo nghề gắn với việc làm tại doanh nghiệp, cơ sở sản xuất; mô hình đào tạo nghề gắn với sinh kế cho người khuyết tật... Theo hướng này, năm 2021, cả nước giải quyết cho 1.138 dự án của lao động khuyết tật được vay vốn, tạo việc làm cho khoảng 10.000 lao động khuyết tật.

Ở cấp cơ sở, các địa phương triển khai nhiều giải pháp nhằm tạo việc làm cho lao động khuyết tật bằng cách tổ chức các phiên giao dịch việc làm chuyên đề dành cho người khuyết tật; khuyến khích các tổ chức, doanh nghiệp chủ động đào tạo nghề cho nhóm lao động đặc thù này. Hoạt động tư vấn, định hướng nghề nghiệp được triển khai thường xuyên, giúp người khuyết tật nhận ra khả năng của bản thân, từ đó lựa chọn nghề nghiệp cho phù hợp.

Tại Hà Nội, theo Hội Người khuyết tật, thành phố hiện có hơn 100.000 người khuyết tật, khoảng 30% trong số đó đang ở độ tuổi thanh niên có nhu cầu việc làm để ổn định cuộc sống. Về thực trạng công tác hỗ trợ hướng nghiệp, đào tạo

<sup>2</sup> Chủ tịch Hội Người mù Việt Nam.

<sup>3</sup> Thứ trưởng Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội.

nghề, việc làm cho người khuyết tật ở Hà Nội, Hội người khuyết tật thành phố đã khuyến khích người khuyết tật tham gia vào thị trường lao động chung, đồng thời Hội phối hợp với Trung tâm dịch vụ việc làm Hà Nội truyền tải những nội dung thông tin tuyển dụng dành cho lao động là người khuyết tật theo nhiều kênh khác nhau như gửi công văn đến các hội quận, huyện, qua email... để họ nắm được những cơ hội tìm kiếm việc làm và tham gia trực tiếp vào các phiên giao dịch lồng ghép người khuyết tật <sup>4</sup>.

Trên thực tế, nhiều đơn vị, doanh nghiệp do người khuyết tật làm chủ, sử dụng đa số lao động là người khuyết tật như Hợp tác xã Sức sống xanh (xã Tân Dân, huyện Sóc Sơn), Hợp tác xã Vụn Art (phường Vạn Phúc, quận Hà Đông), Công ty We-Edit Việt Nam (phường Đồng Mai, quận Hà Đông), Công ty cổ phần Fagi (quận 1, thành phố Hồ Chí Minh)... đã gặt hái được những thành công.

**Một số vấn đề tồn tại**

- Chính sách pháp luật chưa cụ thể với các trường hợp ngành nghề, lĩnh vực kinh doanh, đối tượng lao động khuyết tật cụ thể;

- Các doanh nghiệp chưa mặn mà với việc sử dụng lao động khuyết tật;

- Công tác đào tạo nghề cho lao động khuyết tật chưa đạt hiệu quả như mong muốn. Việc đào tạo nghề cho người khuyết tật chưa gắn với việc làm. Nếu người khuyết tật đào tạo ra mà không tìm được việc làm thì dễ dẫn đến tâm lý bế tắc;

.....

- Nhiều người khuyết tật còn tâm lý tự ti, chưa chủ động tiếp cận với cơ hội việc làm. Vì thế, dù doanh nghiệp sẵn sàng tuyển dụng lao động khuyết tật, nhưng vẫn khó tuyển;

- Hiện nay, đa số doanh nghiệp đăng thông tin tuyển dụng trên các nền tảng trực tuyến, trong khi phần lớn người khuyết tật không đủ khả năng tiếp cận với thông tin về thị trường lao động;

Đa số người khuyết tật gặp khó khăn khi di chuyển, nên họ chỉ phù hợp với những việc làm tại nhà hoặc gần nhà. Nếu đi làm xa, doanh nghiệp cần bố trí nơi ăn chốn ở cho người lao động.

**3. Một số giải pháp giải quyết tình trạng thất nghiệp đối với lao động thất nghiệp ở Việt Nam**

Để giải quyết tình trạng thất nghiệp hay khắc phục những khó khăn mà lao động khuyết tật gặp phải do ảnh hưởng bởi Covid-19 không chỉ cần giải quyết từ các cơ quan, tổ chức xã hội mà còn cần sự đồng bộ bởi các cấp Nhà nước, Hiệp hội doanh nghiệp và chính bản thân người lao động khuyết tật. Một số giải pháp mà tác giả đề xuất cho tình trạng trên như sau:

*Một là*, tiếp tục nghiên cứu, hoàn thiện chính sách pháp luật về lao động, việc làm, tiền lương, bảo hiểm xã hội, an toàn vệ sinh lao động trên cơ sở tổng kết, đánh giá thực tiễn thực hiện pháp luật trong các lĩnh vực trên, nhất là thực tiễn thực hiện pháp luật tại các khu công nghiệp và khu chế xuất. Cùng với đó, xây dựng cơ chế và triển khai thực hiện

<sup>4</sup> Theo ông Nguyễn Hồng Hà – Phó Chủ tịch Hội người khuyết tật Hà Nội.

các chương trình, đề án hỗ trợ tạo việc làm, tham gia thị trường lao động cho các nhóm lao động đặc thù, trong đó có lao động khuyết tật;

*Hai là*, hỗ trợ phát triển hệ thống thông tin thị trường lao động, kết nối cung - cầu lao động. Theo đó, hoàn thiện hệ thống thông tin thị trường lao động làm cơ sở cho kết nối cung - cầu lao động. Xây dựng, triển khai giải pháp để số hóa, cập nhật thông tin dữ liệu về người lao động; lưu trữ và quản lý dữ liệu tập trung theo cấp tỉnh, cấp vùng và trung ương; có sự kết nối, chia sẻ với cơ sở dữ liệu dân cư, đăng ký doanh nghiệp, bảo hiểm xã hội. Nâng cấp cơ sở hạ tầng, trang thiết bị phục vụ việc thu thập, lưu trữ số liệu, phân tích và dự báo về cung - cầu lao động phục vụ yêu cầu quản lý, phân tích, chia sẻ, công bố thông tin về thị trường lao động. Rà soát, đánh giá cơ sở vật chất hiện có của trung tâm dịch vụ việc làm nhằm xác định nhu cầu đầu tư bảo đảm cho việc tổ chức thực hiện kết nối cung - cầu lao động chuyên nghiệp, hiện đại và hiệu quả;

*Ba là*, các cơ sở đào tạo nghề cho người khuyết tật không chỉ cần phải chú ý đến đào tạo nguồn nhân lực có kỹ năng, trình độ chuyên môn kỹ thuật cao để đáp ứng yêu cầu của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư; thích ứng với các khủng hoảng có thể xảy ra; gắn kết và huy động doanh nghiệp tham gia giáo dục nghề nghiệp gắn với giải quyết việc làm cho công nhân lao động; nhằm hướng đến thực hiện tốt các mục tiêu: như hỗ trợ đào tạo chuyển đổi nghề nghiệp, đào tạo tái hoà nhập

thị trường lao động, hỗ trợ người lao động quay trở lại thị trường... Mà còn cần chú ý đầu ra cho người lao động, tạo tâm lý ổn định, và nâng cao ý chí phấn đấu, nâng cao kỹ năng làm việc của người khuyết tật ngay sau khi kết thúc các khóa đào tạo;

*Bốn là*, truyền thông có vai trò quan trọng trong việc làm thay đổi nhận thức xã hội và tạo ảnh hưởng đến suy nghĩ và hành vi của công chúng. Việc lựa chọn ngôn từ, hình ảnh và thông điệp có thể giúp hình thành nhận thức, thái độ, hành vi của xã hội nói chung và người khuyết tật nói riêng;

*Năm là*, người khuyết tật cũng phải tự trang bị cho mình những kiến thức, kỹ năng chuyên môn, sẵn sàng đảm đương được công việc của nhà tuyển dụng để khẳng định được mình là những người “tàn mà không phế”.

### **Kết luận**

Trải qua thời kỳ chịu ảnh hưởng bởi dịch bệnh Covid-19 đã đặt ra bài toán làm sao để thực hiện mục tiêu việc làm bền vững. Việc xuất hiện dịch bệnh đã làm đứt gãy sự vận hành thông thường của cấu trúc sản xuất và thương mại toàn cầu, ít nhất trong ngắn hạn. Các thị trường tiêu thụ lớn đình trệ dẫn tới đứt gãy tạm thời trong chuỗi cung ứng, xảy ra cả ở cấp độ địa phương, quốc gia, khu vực và toàn cầu. Thị trường lao động thời Covid-19 cũng bị ảnh hưởng sâu rộng đến kết quả thị trường, việc làm. Trong khi bài toán giải quyết tình trạng thất nghiệp chung còn gặp nhiều khó khăn thì đối với lao động khuyết tật còn nhiều khó khăn hơn nữa. Điều này đặt ra vấn

đề cho các cấp Nhà nước cần có những biện pháp đồng bộ, giải quyết việc làm một cách bền vững, nâng cao chất lượng an sinh xã hội của quốc gia hơn nữa./.

### Tài liệu tham khảo

1. Quốc hội (1992). *Hiến pháp năm 1992*.
2. Quốc hội (2010). *Luật Người khuyết tật Việt Nam*.
3. Quốc hội (2013). *Hiến pháp năm 2013*.
4. Quốc hội (2014). *Bộ luật Lao động*.
5. Quốc hội (2019). *Bộ luật Lao động*.
6. Chính phủ (2012). Quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật người khuyết tật 2010. Nghị định 28/2012/NĐ-CP của Chính phủ, ngày 10/4/2012.
7. <https://hanoimoi.com.vn/tin-tuc/Xa-hoi/1029728/giai-quyet-viec-lam-cho-nguoi-khuyet-tat-con-nhieu-kho-khan>
8. <https://laodongthudo.vn/tang-co-hoi-viec-lam-cho-nguoi-khuyet-tat-133798.html>
9. <http://laodongxahoi.net/chu-trong-giai-quyet-viec-lam-cho-nguoi-khuyet-tat-1322674.html>
10. <https://luatduonggia.vn/phuong-huong-giai-quyet-viec-lam-cho-nguoi-khuyet-tat/>
11. <https://sldtbxh.thuathienhue.gov.vn/?gd=39&cn=253&tc=2671>
12. <https://htpldn.moj.gov.vn/Pages/chi-tiet-tin.aspx?ItemID=1841&l=NghiencuuTraoDoi>
13. <https://luatduonggia.vn/nhu-the-nao-duoc-goi-la-nguoi-khuyet-tat/>
14. <https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2022/04/bao-cao-tac-dong-cua-dich-covid-19-den-tinh-hinh-lao-dong-viec-lam-quy-i-nam-2022>